

Το μέγεθος του πάθους εισάγει τον άνθρωπο στην έννοια του «ιερού»

Επιστήμες / Φιλοσοφία

Δημήτρης Ιωάννου, Φιλολόγος - Συγγραφέας

[Προηγούμενη δημοσίευση: <http://bit.ly/2dkBSjo>]

Ο νους μας ξανοίγεται κατ' αυτόν τον τρόπο, παύει πια να καταγίνεται με τους μόχθους και τους κόπους της «ημέρας» και της «κακίας αυτής», για την οποία κάνει λόγο το Ευαγγέλιο. Σε μια θαυμάσια πρότασή του ο Ομολογητής γράφει: «ο την απειρίαν της αρετής διαγνούς, ουδέ ποτέ του κατ' αυτήν παύεται δρόμου» («εκείνος που κατάλαβε ότι η αρετή είναι απεριόριστη, δεν παύει ποτέ να τρέχει προς αυτή»[16]). Σταματά λοιπόν ο άνθρωπος να είναι ένα ζώο, με την έννοια του «πεπερασμένου» της φύσης κάθε ζωικού είδους, και οι ορίζοντές του δεν είναι πια περιορισμένοι. Στις καλύτερες στιγμές της η ψυχανάλυση του Φρόυντ το κατάλαβε αυτό, έστω και από την ανάποδη: το ανθρώπινο μίσος είναι αβυσσαλέο, λέγει, δεν γνωρίζει ούτε αυτό πέρασ, η μνησικακία, το πάθος για εκδίκηση και τιμωρία του άλλου ανοίγει έναν τόσο αρνητικό, δίχως σύνορα, ορίζοντα, που τρομάζει όταν το αναλογίζεται κανείς. Η λογοτεχνία, κυρίως η τραγωδία, στις

μεγάλες εννοήσεις της, ασχολείται με αυτήν την απειρία του πάθους, που φθάνει ασφαλώς στο μεταφυσικό. Η Μήδεια μπορεί να μισεί τόσο πολύ, γιατί είναι μάγισσα, γιατί είναι θεά, γιατί είναι έξω και πάνω από τα ανθρώπινα. Η Φαίδρα, πιο ανθρώπινη βέβαια, με το τεράστιο ερωτικό πάθος της για τον Ιππόλυτο, αφθαρτίζει στην ουσία, αθανατίζει το θύμα της, το κάνει ημίθεο: κάποιος που δέχτηκε τόση κακία, δεν μπορεί παρά να πάψει να είναι άνθρωπος. Και ακόμη, σε εντελώς ορθολογικό επίπεδο, αλλά μαζί και ρεαλιστικό, ο Θουκυδίδης εκπλήσσεται με το μέγεθος της ανθρώπινης φρικαλεότητας, που στην πραγματικότητα, θεωρεί και αυτός δίχως πέρασ.

Αλλά είναι μόνο το Ευαγγέλιο αυτό που μας βγάζει από τον Άδη και διδάσκει πως

...είναι. Ακόμη
...ητα, είναι

Πάντως ,

σε όλες αυτές τις περιπτώσεις που αναφέραμε, προπαντός αυτές της τραγωδίας, φαίνεται καθαρά ότι η «απειρία» του ανθρώπινου πάθους εισάγει τον άνθρωπο στην έννοια του «ιερού». Μόνο το ιερό είναι άπειρο, καθώς ξεπερνά τα κοινά «μέτρα», την «λελογισμένη» συμπεριφορά. Αργότερα, στις μέρες μας, η ψυχανάλυση του Λακάν, μιλώντας για τον «Μεγάλο Άλλο», στη ουσία μας επιστρέφει ξανά, στο «άπειρο»[18], όχι βεβαίως με τη μαθηματική του έννοια, αλλά την κατεξοχήν «συμβολική», δηλαδή την «ιερή».

Έτσι λοιπόν ο άνθρωπος, που είναι «μία φορά», και μάλιστα «ζητητική», στην ουσία «ίσταται» ενώπιον του «απείρου». Ο άνθρωπος έχει φτάσει πια ενώπιον του Θεού, του «Μεγάλου Άλλου», του Προσώπου, που καλεί το ανθρώπινο άτομο να γίνει και αυτό μέτοχος της θείας ζωής. Ίσως πει κανείς ότι εδώ ο άγιος Μάξιμος μας βάζει για τα καλά στο μεταφυσικό. Πράγματι, αλλά η άποψη ότι ο άνθρωπος είναι ένα σύνολο μορίων, με κάποια ένστικτα, τα οποία απλώς μετασχηματίζονται ελαφρά για να παραστήσουν τάχα τις ευγενείς ενασχολήσεις, και ότι στην ουσία τα μόρια αντιγράφουν εσαεί τον εαυτό τους, και τίποτε άλλο δεν υπάρχει στο σύμπαν παρά ο μεγάλος μονόλογος των μορίων - που άραγε γιατί τα έπιασε τέτοιος οίστρος για να μας κάνουν διαρκή εξομολόγηση;- , είναι τόσο φτωχή, και ο αναγωγισμός της τόσο θλιβερός, που δεν ξέρω ποιο μήνυμα μπορεί στα αλήθεια να κομίσει σε όλους μας σήμερα.

Και τώρα, θα φτάσουμε στο κατεξοχήν σημείο-ταμπού για τη σημερινή δυτική φιλοσοφία: υπάρχει η «ψυχή» ως οντότητα ξεχωριστή από το σώμα, και φυσικά ο βυζαντινός θεολόγος θέλει τον άνθρωπο να είναι, υπ' αυτή την έννοια «δισύνθετο ον».

Μολονότι ο όρος «ψυχή» είναι πια για την δυτική φιλοσοφία σκάνδαλο - υποτίθεται εισάγει τη μεταφυσική από την πίσω πόρτα- ας ξαναπιάσουμε τον μίτο, μαζί με τον δάσκαλο του Ομολογητή στο σημείο αυτό, τον άγιο Γρηγόριο Νύσσης. Ο δεύτερος λοιπόν μας έδειξε, όπως είπαμε εν συντομία, ότι υπάρχει πραγματικά «νους», ότι δηλαδή υφίσταται στον άνθρωπο ένα «πνευματικό» κέντρο, έδρα της πνευματικής κοινωνίας μεταξύ των προσώπων, φορέας της λογικής δύναμης, και δι' αυτής φορέας των σκέψεων και των ποικίλων συλλογιστικών διαδικασιών. Και είναι ακριβώς ο «νους» αυτός που δεν «συλλογίζεται» απλώς, αλλά, με την χουσερλιανή έννοια, «αδράχνει» ένα αντικείμενο, το απομονώνει από ό,τι λέγει η φαινομενολογία «τριγύρω ορίζοντα», επειδή θέλει να φτάσει στην «ουσία» του - και πάλι με την χουσερλιανή έννοια. Επιπλέον, ο νους είναι ο φορέας της κατεξοχήν ζητητικής δυνάμεως του ανθρώπου, που είναι, μία , υπό την λακανική έννοια, και μάλιστα τέτοια που δεν σβήνει ποτέ, αλλά εσαεί «κυριαρχεί», και δεν κυριαρχείται από τον άνθρωπο.

(συνεχίζεται)

[16] Β σ. 188

[17] Πρόκειται στην πραγματικότητα για μια διδασκαλία που ανέπτυξαν πολύ οι Άγιοι Γρηγόριος Νύσσης και Διονύσιος Αρεοπαγίτης- οι κατεξοχήν δάσκαλοι το υ Ομολογητή.

[18] Λακάν

<http://bit.ly/2dAlxz3>